

Verboden liefde

Dagboek van een pater

Verboden liefde

Dirk Vandycke

Copyright © 2006: Vision Uitgeverij
Auteur: Dirk Vandycke
Omslag ontwerp: Dion de Poel
Omslag foto: D. Gorter

Eerste druk: september 2006

Uitgave:
Vision Uitgeverij
Postbus 70.077
9704 AB Groningen
Nederland
E-mail: info@visionuitgeverij.nl
www.visionuitgeverij.nl

ISBN-10: 90-75613-36-9
ISBN-13: 978-90-75613-36-0
NUR 340

Naar Kathe Papke: Het offer

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this work may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any means without written permission of the publisher.

Woord vooraf

Op een warme, zonnige dag in augustus, zaten mijn oom en ik 's avonds nog heerlijk te genieten in de tuin. De zon zette met haar laatste stralen nog net de vaas met rozen in het licht. In de verte liet een klok negen slagen horen.

Nadat we over allerlei onderwerpen hadden gepraat, viel er een weldadige stilte. Na een tijdje streek mijn oom eens met zijn hand door het haar en zei: 'Zoals het nu is, zo is het altijd geweest. De mensen hebben lief en hebben geleden. Alleen de omstandigheden zijn veranderd. Hier dacht ik aan tijdens een voettocht die ik laatst maakte door het dal van de Unstrut om tenslotte uit te komen bij het restant van het oude slot Neuenburg. Wat een geweldig sterke vesting moet dat zijn geweest. Omdat ik net als jij, nogal geïnteresseerd ben in geschiedenis, heb ik hier en daar eens mijn licht opgestoken over het verleden van deze burcht. Toen kwam ik verschillende dingen tegen waar jij vast en zeker ook in geïnteresseerd bent. Wij hebben het immers al vaker over de historie van die oude burchten gehad. Als ik je een goede raad mag geven, ga dan zelf eens op onderzoek uit. De Neuenburg heeft in het verleden vaak een belangrijke rol gespeeld.' Mijn eerste reactie was: ik heb nog zoveel dingen op mijn programma staan dat ik hieraan voorlopig geen gevolg kan geven. Na verloop van tijd begon het idee me toch hoe langer hoe meer aan te spreken. Om dit te realiseren ben ik een tijdje in een pension in Naumburg gegaan. De burcht valt namelijk onder het ressort van deze stad. Van de officiële instanties ondervond ik veel medewerking voor mijn onderzoek. Ik heb dan ook veel tijd besteed aan het doornemen van de oude archieven. Tot mijn grote verbazing kwam ik in de oudste archieven een dagboek tegen van een zekere pater Hilarius. Hoe dat daar in de archieven terecht is gekomen, was niet meer te achterhalen. Misschien omdat het grootste gedeelte van het dagboek zich op de Neuenburg afspeelt?

Zodra ik het had gelezen – of liever gezegd ontcijferd – kwam bij mij de gedachte op: wat is het jammer als dit dagboek weer aan de vergetelheid van het archief wordt prijsgegeven.

Bij mij rijpte dan ook hoe langer hoe meer het plan om het in onze taal over te zetten. Bij het lezen van dit boek moeten we wel in ons achterhoofd houden dat een pater, die aangesteld is als geestelijke op een burcht, geen direct kerkelijk toezicht had. Tegelijk zien we ook dat in die jaren het licht van het evangelie, zoals de Bijbel ons dat leert, al begon te gloren in de donkere nacht waarin de officiële kerk was terechtgekomen.

Anno Domini 1245

María Hemelvaart

Inmiddels ben ik al meer dan drie maanden hier in het rustige en mooi gelegen klooster Pforte. De reden waarom ik hier ben is gelukkig niet meer aanwezig. De heilige Maria zij daarvoor dan ook dank, want ik ben weer zo goed als genezen. Ik geloof nooit dat ik in het Frankenland mijn gezondheid weer terug zou hebben gekregen. Maar hier in het milde Thüringse klimaat en door de beschutte ligging van het klooster, voelde ik mij elke dag weer sterker worden. Die voortdurende dodelijke moeheid is tenminste helemaal weg.

Pater Anthonius, de keukenmeester, heeft – ten opzichte van mij – wel enigszins in strijd met de ordevoorschriften gehandeld denk ik. De goede man zegt altijd: alles wat de aarde aan lekker eten oplevert, is in de eerste plaats bestemd voor de kinderen van de Allerhoogste. Men kan dit trouwens heel goed aan hem zien, en ikzelf ben het helemaal met hem eens. Ook onze keldermeester, Franciskus, denkt er zo over, want al gauw na mijn aankomst hier zei hij: ‘Wat zie je wit, Hilarius, het edele druivennat zal je vast en zeker goed doen.’

Wat dat betreft ben ik niets tekort gekomen. Al met al heb ik het hier best naar mijn zin en ben heel tevreden met de ruil.

Het klooster is, zoals ik al schreef, heel mooi gelegen. Een zware ringmuur loopt er helemaal omheen. Het ligt tegen de helling van een berg die dicht met beuken is begroeid. Van hieruit heeft men een schitterend uitzicht over het dal, dat verderop ook weer begrensd wordt door bergen. Deze zomer zat ik vaak op een bank die vlak aan de rand van het bos staat. Als ik daar zat te genieten van de mooie natuur en het Angelusklokje hoorde, dan werd ik dankbaar om dit mooie plekje op aarde. Sinds ik hier ben, heb ik dan ook volop kunnen genieten van bos en veld.

Toen ik hier kwam, verleende de abt mij dispensatie van de vroegmis. Dit omdat ik daar lichamelijk te zwak voor was. Ondanks dat ik nu bijna beter ben, heeft hij de dispensatie gelukkig nog niet ingetrokken. Daardoor ben ik vandaag dan ook aan de plechtige hoogmis ter ere van de heilige maagd Maria ontsnapt. Eerlijk gezegd kan ik echt niet beweren daar veel spijt van te hebben! Het is maar goed dat niemand dit zal lezen, want het zou mij vermoedelijk wel slecht bekomen. Wat kan iemand er echter aan doen als hij over bepaalde zaken anders denkt?

In plaats van de hoogmis bij te wonen, begon ik uit tijdverdrijf of verveling, deze 'kroniek' te schrijven. Het woord 'kroniek' klinkt wel wat gewichtig en of het van toepassing is op mijn aantekeningen weet ik niet. Dat het ooit van enige waarde voor een ander zal zijn, denk ik niet. Hoe het ook zij, momenteel heb ik er plezier in en hoop het schrijven voorlopig vol te houden. Want zo kan ik mijn gedachten en gevoelens uiten, zonder bang te zijn voor tegenspraak of dat ik beslist iets moet bewijzen van wat ik beweet. Deze bladzijden zullen zwijgen en dat is voor mijn gevoel het meeste waard. Wie onder de mensen een vriend wil vinden die zwijgt, moet doen als Diogenes, die Griekse filosoof. Hij was op zoek naar zo'n vriend en deed op klaarlichte dag een lantaarn aan, maar kon nergens die vriend vinden. Ik heb er ook naar gezocht, maar vond hem helaas evenmin. Zelfs hier, onder de broeders, zou ik niet weten bij wie ik mij zou willen aansluiten, hoewel ze toch allemaal heel aardig voor me zijn. Daarom wil ik liever mijn meningen en gedachten in deze 'kroniek' schrijven, op de manier zoals ik die beleef. Dat lijkt mij het beste toe.

20 augustus

Het is vandaag een regenachtige dag. Als men geen regelmatige bezigheden heeft – zoals ik de laatste tijd – dan is zo'n dag niet bepaald geschikt om er vrolijk van te worden.

Eerder vandaag liep ik, eigenlijk min of meer uit verveling, de kruisgang wat op en neer toen ik de prior tegenkwam. Hem vind ik het sympathiekst van alle kloosterlingen. Heel vriendschappelijk schoof hij zijn arm door die van mij en zo wandelden we samen een eindje verder.

'Wel pater Hilarius, je krijgt weer een gezonde kleur,' begon hij. 'Je hebt het aan de heiligen te danken, dat je verblijf hier zo'n goed resultaat heeft. Ik kan mij bijna niet voorstellen, dat je in zo'n betrekkelijk korte tijd zo vooruit bent gegaan. Want toen je hier kwam, zag je er slecht uit. Eerlijk gezegd dacht ik toen dat het waarschijnlijk niet lang meer zou duren of je zou moeten worden bediend met het sacrament van het oliesel. Gelukkig is dat niet nodig geweest. Heb je nu hele-

maal geen koorts meer?'

'Nee, die is helemaal verdwenen,' antwoordde ik, 'maar nu heb ik er helaas iets anders voor in de plaats gekregen.'

Hij keek mij bezorgd aan. 'En dat is?'

'Verveling,' zei ik kortaf. Hij begon meteen te lachen. 'Dat is in ieder geval een heel goed teken, Hilarius. Wie weet, misschien nog een paar weken en dan vliegt de vogel weer weg.'

Ik schudde mijn hoofd. 'Dat zou ik niet graag willen, pater Bernardus. Ik zou niet graag weggaan uit Pforte.'

'Ik ben blij dat van je te horen,' hernam hij, 'en ik weet wel zeker dat, als je weer sterk genoeg bent, er werk voor jou te vinden zal zijn. Heb nog maar even geduld, Hilarius. Het komt soms eerder dan wij denken. Maar nu even heel wat anders. Heb je al gehoord dat onze beschermheer Heinrich, markgraaf van Meiszen, lang niet gelukkig is geweest in de veldtocht tegen de vorst van Brandenburg? Zojuist kwam er een reiziger om nachtverblijf vragen en hij vertelde het.'

Hoewel het mij totaal onverschillig was wie de overwinning had behaald in deze strijd, vroeg ik toch naar bijzonderheden. Ik wilde tegenover de prior interesse tonen, omdat ik begreep dat het voor hem toch wel een belangrijke mededeling was geweest. Ik vroeg dan ook naar de reden van deze strijd, omdat die mij niet bekend was. Hij vertelde mij dat de markgraven Otto en Johann van Brandenburg, de steden Köpenik en Mittelwalde afvallig wilden maken van onze markgraaf. In 1210 had markgraaf Dietrich von Meiszen deze steden, met daarbij ook de Mauritz, aan zich onderworpen. Markgraaf Heinrich had zich intussen verbonden met aartsbisschop Willebrand van Maagdenburg en met bisschop Ludolf von Halberstadt. Nu hadden deze drie met elkaar de Brandenburgers aangevallen. Ze werden echter verslagen; de aartsbisschop werd gewond en de bisschop werd zelfs gevangen genomen. Onze beschermheer, markgraaf Heinrich, had zich genoodzaakt gezien om de strijd op te geven. Hij had dan ook de plaatsen waarom de strijd begonnen was, Köpenik en Mittelwalde, aan de Brandenburgers afgestaan. Het vredesverdrag was in juni van dit jaar gesloten en voorlopig heerste er nu gelukkig weer vrede. Dit vertelde prior Bernardus aan mij, als iemand die blijkbaar toch ergens buiten het gewone leven van alledag staat.

Ondertussen was het harder gaan regenen en de prior was bezorgd

dat de vochtige lucht niet goed voor mij zou zijn. Hij bracht mij dan ook naar boven, naar mijn cel. Zelf ging hij naar de abt.

Terug in mijn cel, dacht ik nog eens na over wat ik gehoord had. Het is voor mij niet te begrijpen waarom de geestelijkheid zich steeds weer in allerlei wereldlijke twisten mengt. Helaas is het altijd al zo geweest, maar hoe is dat te rijmen met de wijze lessen die de heren aan anderen voorhouden? Geldt hier niet het gezegde: doe wel naar mijn woorden, maar niet naar mijn daden? Ik ben blij dat ik hiervoor geen verantwoording hoef af te leggen.

Eigenlijk moest wat de prior mij vertelde, mij niet zo koud laten, want de markgraaf doet veel voor de kerk en is royaal voor de kloosters. Bovendien is hij ook nog onze beschermheer, dus eigenlijk ben ik min of meer verplicht om blij te zijn dat hij heeft overwonnen.

21 augustus

Het kloosterleven kan soms heel prettig zijn, vooral als men het geluk heeft om in het klooster Pforte te zijn. Het ontbreekt ons hier werkelijk aan niets. Alles wat we te eten en te drinken krijgen is van de beste kwaliteit en altijd in overvloed aanwezig. Alleen... het is hier altijd zo stil, zo vreselijk stil. Een mens zou het daar van op zijn zenuwen krijgen. Het verlangen komt dan ook steeds sterker in mij op om hier weg te gaan en wat meer van de wereld te zien dan dit paradijsachtige klooster, met niets anders dan witte monnikspijen. Ook wil ik wel eens wat anders horen dan alleen maar die missen.

Af en toe doe ik in mijn cel wat armoefeningen en zou mijn krachten wel eens willen meten aan ik weet niet wat. Maar waarom denk ik eigenlijk zo? Is het niet dwaas en zondig dat een monnik zulke gedachten heeft?

Nu ik er eens goed over na denk, dan vind ik het eigenlijk zo gek nog niet dat de aartsbisschop van Maagdenburg ten strijde is getrokken. Als ik aartsbisschop was en ik had de macht en de gelegenheid, dan geloof ik vast en zeker dat ik het ook had gedaan. Maar dan zou ik niet meer kunnen beweren dat men afstand moet doen van het bezit. Ja, het kloosterleven kan soms heel prettig zijn, maar vaak is het ook

erg saai. Ik moet nu ineens denken aan het klooster in Einsiedeln in Zwitserland. Daar hebben ze een madonna die helemaal zwart is. Volgens mij is dat geen wonder, want je zou af en toe zwart van verveling worden, als je tenminste niet zelf probeert voor wat afleiding te zorgen. Maar dan heb je een probleem: waar moet je die afleiding vandaan halen en in zoeken?

De enige – ik zou haast zeggen welkome – afleiding is, als er tussen de broeders soms ruzie en geharrewar is, wat in de meeste kloosters toch wel regelmatig voor zal komen denk ik. Hier is er echter rust en vrede onder de ongeveer twintig monniken, dus die afleiding is er niet. Wat de broeders hier doen om zich te ontspannen? Ik weet het niet. Tot nu toe heb ik mij daar niet in verdiept, omdat ik daar toch niet aan mee kon doen vanwege mijn ziekte. Maar het zou mij niet verwonderen dat zij ook stiekem het verboden boekje van Ovidius ‘Van de kunst om lief te hebben’ lezen, zoals wij dat namelijk deden in mijn vorige klooster.

30 augustus

De laatste dagen moet ik steeds aan vroeger denken. Zolang ik het mij kan herinneren ben ik in een klooster geweest. Ik weet dan ook niet wie mijn ouders zijn of waren, of ik gewoon iemand uit het volk ben of soms uit een riddersgeslacht kom. Eigenlijk is het raar dat ik zoiets niet eens weet! Ik weet alleen dat ik nu achtentwintig jaar oud ben, maar dat is dan ook het enige. Vroeger heb ik wel eens aan andere broeders gevraagd en zelfs wel aan de abt, hoe het eigenlijk gekomen is dat ik monnik ben geworden en door wiens toedoen. Als antwoord werd mij steeds weer gezegd: ‘Je bent de Heer gewijd. Wees daar dankbaar voor, want er is niets heerlijkers en hoger dan dit.’

Dat was het enige wat ik te horen kreeg. Ik moet dus tevreden zijn met mijn lot, maar daarom ben ik het nog niet. Mijn hele wezen komt hier regelmatig tegen in opstand. In de loop der jaren heb ik het kloosterleven leren kennen en weet wat er zich allemaal afspeelt. Het is dan ook mijn vaste overtuiging dat het een groot onrecht is om iemand buiten zijn eigen wil, voor dit leven te bestemmen. Een mens

heeft toch het recht om zelf te kiezen als hij een bepaalde leeftijd heeft? Niet iedereen is toch geschikt en niet iedereen heeft een roeping om monnik te worden? Waarom zit ik in een klooster? Zou ik de maatschappij niet veel meer van nut kunnen zijn dan alleen maar een mis te lezen en een Ave Maria te zingen? Wat heb ik tot nu toe gepresteerd? Niets, niets en nog eens niets!

Ik kan vrij goed met het penseel omgaan. In Clairvaux schilderde ik dan ook de hoofdletters in de perkamenten en nog andere dingen. Toen ik ziek werd nam een ander dit van mij over. Dus... ben ik niet onmisbaar. En daarbij, wat voor nut heeft zoiets nu voor andere mensen. Als ik er aan denk dat ik mijn hele leven zo'n bespiegelend kloosterleven moet leiden, dan denk ik dat ik nog eens zover kom dat ik er maar een einde aan ga maken!

4 september

Het maar goed dat de abt mijn ontboezemingen nooit onder ogen krijgt. Ik weet zeker dat hij er niet erg door gesticht zou worden. Momenteel ben ik ook niet meer zo opstandig. Staat er niet ergens dat het niets helpt om de verzenen tegen de prikkels te slaan? Men doet er zichzelf alleen maar pijn mee als men zich tot eigen schade verzet. Het is niet alleen het nutteloze van mijn leven waar ik vaak zo opstandig over ben. In mij heb ik ook zo'n sterk verlangen naar...? Naar wat, ik weet het soms zelf niet. Het gaat ook niet direct om een leven in de wereld, het is geen drang naar daden, maar voor mijn gevoel gaat het om iets hogers. Misschien heeft het met liefde of zo te maken? Bij alle heiligen! Als één van de godvruchtige broeders zou weten wat ik nu geschreven heb! Broeder Franciscus zou denken dat ik weer flink koorts had. Hij kwam vast en zeker met een flink glas 'hartversterking' naar mij toe. Ach ja, zulke gedachten krijg je als je niets te doen hebt. Had ik maar weer werk!
